

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA  
SOCIALINĖS POLITIKOS GRUPĖ**

**PAŽYMA**

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO NR. XI-242 9, 59, 74,  
76, 77, 82 IR 83 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR LIETUVOS  
RESPUBLIKOS ŠVIETIMO ĮSTATYMO NR. I-1489 11 STRAIPSNIO PAKEITIMO  
ĮSTATYMO PROJEKTO (toliau kartu – Projektai)  
(TAP-21-719, TAP-21-720; TAIS Nr.: 21-25444(2), 21-25445(2))**

2021-06-07 Nr. NV-1275

Vilnius

**Projektų rengėjas:** Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – ŠMSM).

**Projektų tikslas:** sukurti teisinės prielaidas pokyčiams, kurie įgalintų mokslo ir studijų pažangą, skatintų studijų kokybę, šalintų priėmimo į aukštąsias mokyklas sąlygų disproporcijas.

**Dabartinė situacija:**

- 1) 2016 m. Mokslo ir studijų įstatymo (toliau – MSI) 9 str. įtvirtinta nuostata, reglamentuojanti sutarčių su valstybinėmis aukštosiomis mokyklomis sudarymą. Šiomis sutartimis turėtų būti susitariama dėl aukštosios mokyklos strateginių veiklos prioritetų ir siekiamų rezultatų pagal siekiamus kriterijus. Šios MSI nuostatos taip ir nebuvo įgyvendintos, nes nebuvo rastas sutarimas dėl sutarčių objekto, turinio ir dermės su esama mokslo ir studijų finansavimo sistema. Be to, įgyvendinant tokį reglamentavimą galimai padidėtų valstybės institucijų bei aukštųjų mokyklų administracinė našta.
- 2) Mokslo ir studijų institucijų veiklos rezultatai šiuo metu yra vertinami skiriant valstybės biudžeto asignavimus moksliniams tyrimams, eksperimentinei plėtrai ir meno veiklai plėtoti. Studijų srityje yra finansuojamos studijų proceso išlaidos. Toks finansavimas siejamas tik su kiekybiniais rodikliais (studentų skaičiumi ir studijų kaina), o kokybiniai veiklos rodikliai nėra vertinami.
- 3) MSI 59 str. nustatyti dvejopi reikalavimai stojantiejiems į pirmosios pakopos ir vientisąsias studijas. Viena vertus, reglamentuojama, kad pakanka būti išlaikius bent vieną valstybinį egzaminą. Kita vertus, nurodoma, kad į šias vietas gali pretenduoti tik asmenys, kurių mokymosi rezultatai yra ne žemesni, negu švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyti minimalūs reikalavimai (šiuo metu tai – trys valstybiniai brandos egzaminai ir metinių vertinimų vidurkis). Toks reglamentavimo neatitikimas sudaro sąlygas aukštosioms mokykloms priimti į valstybės nefinansuojamas studijų vietas žymiai prasčiau pasirengusius studentus. Studentų pasirengimo studijoms skirtumai daro neigiamą įtaką studijų kokybei.
- 4) MSI 77 str. 4 d. numatyta galimybė švietimo, mokslo ir sporto ministrui tvirtinti preliminarų valstybės finansuojamų trumposios ir pirmosios pakopos bei vientisųjų studijų vietų ir studijų stipendijų skaičių pagal studijų kryptis ir (arba) jų grupes (menų studijų – pagal studijų programas arba specializacijas, pedagogų rengimo – pagal studijų programas ir jų grupes). Toks reglamentavimas neleidžia tiksliai planuoti dalykų mokytojų studijų vietų, kurios atitiktų valstybės poreikius, nes pedagoginių studijų programose skirtingose specializacijose rengiami skirtingų dalykų mokytojai.
- 5) MSI 83 str. 4 d. nustatyta, kad norminės atitinkamais metais priimamų studentų studijų kainas kiekvienais metais iki sausio 15 dienos tvirtina švietimo, mokslo ir sporto ministras. Jeigu atitinkamais metais skiriamos papildomos valstybės biudžeto lėšos studijoms finansuoti, prieš tai būtina pakeisti Vyriausybės patvirtintą norminių studijų kainų apskaičiavimo tvarką. Pakeitimų parengimas ir derinimas su suinteresuotomis institucijomis užtrunka, todėl per pastaruosius 5 metus norminės studijų kainos net tris kartus buvo patvirtintos vėliau, negu nurodyta MSI.

**Projektų esmė.** *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 9, 59, 74, 76, 77, 82 ir 83 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu* siūloma:

- 1) Nuo 2022 m. sausio 1 d. atsisakyti neveikiančių nuostatų dėl sutarčių su aukštosiomis mokyklomis sudarymo ir įtvirtinti galimybę su valstybinėmis mokslo ir studijų institucijomis sudaryti sutartis valstybės strateginių tikslų ir pažangos priemonių įgyvendinimui (institucijų tinklui optimizuoti, infrastruktūrai tobulinti, mokslo ir studijų veiklai plėtoti, jos kokybei gerinti, aukštojo mokslo prieinamumui didinti ir pan.). Šioms sutartims įgyvendinti siūloma valstybinėms mokslo ir studijų institucijoms skirti valstybės biudžeto lėšas.
- 2) Nuo 2022 m. sausio 1 d. įteisinti mokslo ir studijų institucijų skatinimą už studijų veiklos pasiekimus, šiam tikslui skiriant valstybės biudžeto lėšas, kurios atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes sudarytų ne daugiau kaip 20 proc., apskaičiuotų nuo praėjusių metų valstybės biudžete patvirtintų asignavimų studijų kainai valstybės finansuojamose studijų vietose apmokėti sumos. Lėšos numatomos valstybės biudžete ir skiriamos atsižvelgiant į valstybinių mokslo ir studijų institucijų studijų veiklos rezultatus. Studijų veiklos vertinimas apima vieną arba kelis iš šių kriterijų: studijų rezultatyvumą, studijų tarptautiškumą, studentų įtraukimą į mokslo, meno ir studijų veiklas, absolventų karjerą, studijų įtrauktį ir paramos studijų veiklai pritraukimą. Mokslo ir studijų institucijos šias lėšas gali naudoti savo nustatytoms reikmėms.
- 3) - Nuo 2023 m. sausio 1 d. suvienodinti minimalius reikalavimus stojantiems į pirmosios pakopos ir vientisąsias studijas nepriklausomai nuo studijų finansavimo pobūdžio (nustatomas reikalavimas būti išlaikius lietuvių kalbos ir literatūros, matematikos (šis reikalavimas netaikomas stojantiems į menų studijas) ir trečią pasirenkamą valstybinį brandos egzaminą). Stojant į universitetines studijas brandos egzaminų aritmetinis vidurkis turėtų prilygti pagrindiniam pasiekimų lygiui, į kolegines studijas – patenkinamajam pasiekimų lygiui (pasiekimų lygiai nustatomi Švietimo įstatyme).  
 - Nustatyti, kad aukštosios mokyklos konkursinių mokomųjų dalykų pagal studijų kryptis sąrašą paskelbia ne vėliau kaip prieš 3 metus (buvo 2 metai) iki atitinkamų studijų metų rugsėjo 1 dienos.  
 - Atsisakyti mažiausio stojamojo konkursinio balo, kurį nustato švietimo, mokslo ir sporto ministras.  
 - Nustatyti, kad šios nuostatos taikomos asmenims, įgijusiems vidurinį išsilavinimą ne anksčiau nei 2023 metais ir stojantiems į aukštąsias mokyklas 2023 ir vėlesniais metais.
- 4) Nuo 2023 m. sausio 1 d. įteisinti nuostatą, kad švietimo, mokslo ir sporto ministras gali nustatyti preliminarų valstybės finansuojamų studijų vietų skaičių pirmosios pakopos pedagogų rengimo studijų programoms ir pagal specializaciją, vidaus sistemos pareigūnų rengimo – pagal studijų programas.
- 5) Nuo 2022 m. sausio 1 d. nustatyti, kad norminės atitinkamais metais priimamų studentų studijų kainos tvirtinamos kiekvienais metais iki sausio 31 dienos.

Taip pat siūloma atlikti redakcines korekcijas, susijusias su švietimo, mokslo ir sporto ministro pareigų pavadinimo pakeitimu, bei nustatyti, kad Vyriausybė ir švietimo, mokslo ir sporto ministras iki 2021 m. gruodžio 31 d. priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

***Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo Nr. I-1489 11 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu*** siūloma nustatyti, kad:

- Vidurinį išsilavinimą įgijusių asmenų mokymosi rezultatai fiksuojami dalykų metiniais įvertinimais ir išlaikytų brandos egzaminų įvertinimais bei nurodyti vidurinio ugdymo programos baigimo įvertinimo pasiekimų lygius: nuo 2021 m. rugsėjo 1 d. – aukštesnysis, pagrindinis ir patenkinamas, nuo 2025 m. birželio 1 d. – aukštesnysis, pagrindinis, slenkstinis ir patenkinamas.
- Švietimo, mokslo ir sporto ministras priima šioms nuostatoms įgyvendinti reikiamus teisės aktus atitinkamai iki 2021 m. rugpjūčio 31 d. ir iki 2023 m. rugpjūčio 31 d.

ŠMSM teigimu, įgyvendinant Projektais siūlomas nuostatas, papildomų lėšų reikėtų skirti skatinimui už studijų veiklos pasiekimus. Pagal šiuo metu skirtus valstybės asignavimus tai sudarytų iki 32,8 mln. eurų. Planuojama, kad lėšos pagal siūlomą nuostatą galėtų būti numatomos 2024 m. valstybės biudžete.

*Numatoma nauda.* Patvirtinus įstatymų pakeitimus:

- 1) atsirastų veiksmingas aukštojo mokslo politikos įgyvendinimo įrankis, kuris leistų įgyvendinti valstybės strategines pažangos priemones, susitarant dėl konkretaus tikslo, rezultatų ir tam būtinų išteklių;
- 2) atsirastų veiksmingos paskatos mokslo ir studijų institucijoms siekti aukštesnės studijų kokybės;
- 3) būtų atsisakyta diskriminuojančios nuostatos, sudarančios galimybes stojantiems į valstybės nefinansuojamas studijų vietas pretenduoti lengvesnėmis sąlygomis studijuoti pagal pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programas;
- 4) būtų sudarytos galimybės tikslingiau planuoti pedagoginių studijų studentų pasiūlą;
- 5) būtų nustatytas realus ir pagrįstas norminių kainų patvirtinimo terminas.

**Atitiktis Vyriausybės programai:** Projektai susiję su Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano 1.7.1 papunkčio veiksmu, kuriuo numatyta išgryninti mokslo ir studijų institucijų finansavimo modelį, stojančiųjų priėmimo procesą, suvienodinti minimalius stojimo reikalavimus mokantiems už mokslą ir valstybės finansuojamiems studentams.

**Derinimas:** Projektai suderinti su Susisiekimo ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Energetikos ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Aplinkos ministerija, Žemės ūkio ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Kultūros ministerija, Vilniaus universiteto studentų atstovybė (be pastabų), Lietuvos gimnazijų asociacija (į pastabas atsižvelgta), Teisingumo ministerija, Finansų ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Lietuvos kolegijų direktorių konferencija, Lietuvos universitetų rektorių konferencija, Lietuvos švietimo taryba, Lietuvos studentų sąjunga, Lietuvos moksleivių sąjunga (dėl pastabų, į kurias neatsižvelgta, pateikta derinimo pažyma).

**Dalykinio vertinimo išvada.** Siūlome svarstyti *tarpinstituciniame pasitarime* ir įvertinti Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pastebėjimus ir pastabas bei žemiau pateiktus pastebėjimus.

- MSI 76 str. 3 d. siūloma nustatyti, kad mokslo ir studijų institucijos lėšas už studijų veiklos pasiekimus gali naudoti savo nustatytoms reikmėms. Siūlytina įvertinti, ar šios lėšos neturėtų būti panaudojamos būtent studijų kokybės gerinimui, ir, esant poreikiui, tai nurodyti teisės aktuose. Atkreiptinas dėmesys, kad panaši pastaba pateikta ir Teisingumo ministerijos 2021 m. gegužės 28 d. rašte Nr. 21-25443.
- Projektų lydimuosiuose dokumentuose pasigendama informacijos, kaip skatinimas už studijų veiklos pasiekimus galėtų paveikti aukštojo mokslo sektorių. Kokią įtaką tai darys (jei darys) atskiriems mokslo ir studijų institucijų segmentams (universitetams, kolegijoms ir moksliniams institutams)?
- Siūlytina įvertinti, kokią įtaką trijų privalomų egzaminų stojant į aukštąsias mokyklas įvedimas padarys absolventų pasiskirstymui tarp skirtingų pavidurinio ugdymo lygmenų (profesinio mokymo ir aukštojo mokslo, atsižvelgiant atskirai į kolegijų ir universitetų sektorius). Atkreiptinas dėmesys, kad pastaba dėl duomenų šios nuostatos įvertinimui trūkumo buvo pateikta ir Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos 2021 m. gegužės 27 d. rašte Nr. 1-36. Manytina, kad ši nuostata galimai koreliuoja su Vyriausybės programos projektu „Rinkos poreikius atliepianti profesinio ugdymo sistema“, kurio tikslas - kelti profesinio mokymo kokybę ir prestižą, taip skatinant daugiau mokinių įgyti vidurinį išsilavinimą profesinėse mokyklose, todėl siūlytina tai įvardinti ir lydimuosiuose dokumentuose.
- Atkreiptinas dėmesys, kad 2023 m. rugsėjo 1 d. studijuoti pradės asmenys, kurie šiuo metu mokosi II gimnazijos klasėje ir jau yra pasirinkę, kokių lygiu kokius dalykus mokysis gimnazijos III ir IV klasėje. Ar ir kaip bus užtikrinama šių asmenų galimybė keisti savo pasirinkimą, orientuojantis į siūlomus pakeitimus stojant į aukštąsias mokyklas?
- Taip pat manytume, kad šiuo aspektu lieka aktualūs ir Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos 2021 m. gegužės 27 d. rašte Nr. 1-36 pateikti pastebėjimai dėl šiuo metu egzistuojančios situacijos bendrajame ugdyme. Prašytume juos įvertinti. Taip pat prašytume

iš naujo įvertinti Lietuvos studentų sąjungos 2021 m. gegužės 27 d. rašte Nr. SR-33/21 pateiktas pastabas dėl socialinės dimensijos dedamosios siūlomuose pakeitimuose.

- Svarstyti, ar galimybė švietimo, mokslo ir sporto ministrui nustatyti preliminarų valstybės finansuojamų studijų vietų skaičių pirmosios pakopos pedagogų rengimo studijų programoms pagal specializaciją negalėtų būti įteisinta anksčiau nei nuo 2023 m. sausio 1 d.
- Prašytume iš naujo įvertinti Finansų ministerijos 2021 m. gegužės 24 d. rašte Nr. SR-2157 pateiktus siūlymus.
- Taip pat siūlytina įvertinti, ar įvedus tris privalomus egzaminus stojant į aukštąsias mokyklas nepadaugės mokinių, siekiančių laikyti baigiamuosius egzaminus, ir, atitinkamai, ar neprireiks papildomų lėšų mokytojų, vertinančių egzaminų užduotis, darbo užmokesčiui apmokėti.

Socialinės politikos grupės patarėja

Nijolė Putrienė

tel. 8 706 63985, el. p. nijole.putriene@lr.lt